

מה שבוטח טוב

מענה לבני הישיבות בנתיבי העליה

גליון 82

חודש ניסן וחג הפסח

מביאות לתכלית זו, אך ללא לימוד ההגדה ויסודות האמונה, העיקר חסר מן הספר. כדאי מאוד ללמוד גם את ענינים של המצוות - שתית ד' כוסות בדרך חירות (-הסיבה) על סדר ההגדה, אכילת מצה ומרור, סיפור יציאת מצרים, סעודת יו"ט, ועוד. וחשוב לשים לב לתוכן כל מצוה, לשותות את הד' כוסות שהם כנגד ד' לשונות של גאולה (המסמלים ד' שלבים של גאולה) מתוך הרגשה של הודאה לקב"ה על החירות הנצחית לה זכינו, לאכול את המצה שמצד אחד הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים, ומצד שני מצה זו שאנו אוכלים על שום מה, על שום שלא הספק בציקים של אבותנו להחמיץ עד שנגלה עליהן מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם, וביאר המהר"ל שהמצה מסמלת את שני החלקים כאחד, שאותו דבר שהיה מאכלם בתוך עבדים וסימל את העבדות, מסמל עתה את החרות. לאכול את המרור מתוך זכרון הקושי שהיה בשעבוד מצרים, ואת הסעודה מתוך שמחה על החירות ועל קדושת החג. לומר את ההגדה מתוך שימת לב למה שאומרים, להקשיב לוורטיס הנאמרים ע"י האבא או הסבא, ולהיות שותף פעיל בדברים ולהוסיף מה שיש לך להוסיף (לפי הענין והמצב), לומר ולשיר את חלקי ההלל בשמחה, ואת השירים שנאמרים אחרי ההגדה לשיר מתוך דביקות ורוממות מיוחדת.

את ימי חול המועד חשוב לעבור מתוך שמחה מיוחדת, ולנצלם כראוי, וכמו שכתב במשנה ברורה (תקל ב) שכוונת השי"ת בנתינת המועד היתה כדי להדבק ביראתו ואהבתו ולעסוק בתורתו התמימה.

ננסה למצוא את הקו המאחד בין כל המצוות הנ"ל, במטרה למצוא שורש אחד אותו נחזק בכמה דרכים בחודש זה, ועי"ז נקנה קנין נצח.

בחובות הלבבות שער עבודת האלוקים מעמיד בצורה חזקה ורחבה את חיוב עבודת השם מתוך הכרת הטוב לקב"ה על גודל הטבתו לנו, וכתב שם בתחילת השער 'מפני שביארנו במה שעבר חיוב יחוד האלוקים בלב שלם (בשער היחוד בו מבואר ענין האמונה), ואופני בחינת טובותיו על האדם (בשער הבחינה בו מבואר ענין ההכרה בחכמת וגדולת הבורא יתברך), התחייבנו לזכור אחר כך מה שהאדם חייב לנהג בו כשיתבררו אצלו, והוא קיבול עבודת האלוקים, כפי אשר יחייבהו השכל למטיב על מי שהטיב לו. עכ"ל.

בדבריו בהמשך מבואר, כי יש לעם ישראל חיוב מיוחד לקיים את המצוות כהכרת הטוב על גאולתם ממצרים מבית עבדים, וכאשר האדם מקבל על עצמו את העבודה המיוחדת המוטלת עליו הוא זוכה לתפקיד מיוחד בעבודת השם ולשכר מיוחד בעולם הבא.

אמירת ההגדה עניינה הוא חיזוק האמונה וההכרת הטוב והעבודת לקב"ה מכח זה, וכמ"ש ר' ירוחם (דעת חכמה ומוסר א קכד) "ועתה הוא במי שחושב שתכלית יציאת מצרים הוא שתצא מזה אמונה לבד... שענין יציאת מצרים הוא קבלת מלכות שמים שהוא ענין להיות לו לעבדים, שכיון שמכירים טובו וחסדו הבלתי גבול ותכלית של השי"ת ושהוא שליט ואדון כל, מחויב שתצא מזה עבודת... והביאור האמיתי של הכרת הטוב הוא עבודת והשתעבדות לבעל הטובה... כמו כן מצות עשה של סיפור וזכירת יציאת מצרים הוא ג"כ על דרך זה. עכ"ל.

ענין הכרת הטוב מקיף את כל חלקי עבודת ד' המוטלת עלינו בחודש ניסן, עבודת ההכנה לפסח מתוך הכרה בעבודת לקב"ה על שהוציאנו משעבוד מצרים הקשה, כבוד אב ואם כהכרת הטוב להוריו על כל מה שעשו ועושים בשבילו ועל שהביאוהו לעולם, אמירת ההגדה שחלק גדול ממנה הוא הכרת הטוב וכפי שנתבאר, מצוות ליל הסדר שמסמלים את הגלות והגאולה שזה מחייב אותנו בעבודת לבורא מכח ההכרת הטוב.

מי שזוכה ללמוד מעט מוסר גם בימי בין הזמנים יכול להקדיש זמן זה ללימוד חובות הלבבות שער עבודת האלוקים, וכן ניתן לעיין בספר שפתי חיים (מועדים ב) שמאריך הרבה בענין חיוב הכרת הטוב לבורא בעבודת ימי הפסח.

ימי בין הזמנים שאחרי פסח ניתן לנצלם ביתר שאת למנוחה ולרענון (בתפילה שהמצב בארץ הקודש יאפשר זאת כראוי...), וכדאי בימים אלו לקבל קצת מושגים בסוגיות הנלמדות בזמן קיץ הבעל"ט, ליצור סקרנות והכנה וציפיה לשייגען המיוחד שיהיה בסייעתא דשמיא בזמן קיץ, אחרי שימי בין הזמנים נוצלו בצורה נכונה לקנות קניינים רוחניים ולמנוחה נכונה.

בין הזמנים של חודש ניסן הוא הארוך ביותר. מאידך גיסא, ההרגשה היא שקשה באמת לנצל ימים אלו כראוי. ימי בין הזמנים אמורים לאפשר שחרור ממתח העבודה, ובמיוחד אחרי זמן ארוך בן חמישה חודשים בהם משתדלים לנצל את הזמן לעליה בתורה. אך בפועל אלו ימים מאומצים ועמוסים ומלווים בלחץ. שבועיים של ניקיונות וקנינות וכדומה, ואח"כ ימי הפסח אליהם מגיעים מותשים - חולפים להם ביעף, ונשאר כשבוע אח"כ בו ניתן לנוח מעט ולצבור כוחות לזמן קיץ הבעל"ט. מתוך רצון לתכנן את עצמי, אשאל כיצד ניתן לנצל ימים אלו כראוי, לנוח, להתכונן כראוי לחג הפסח בישוב הדעת, ולצאת עם מטען חיובי מהחג ומבין הזמנים.

המציאות שתוארת היא הגיונית ומוכרת... בלי שימת לב אפשר לעבור את חודש ניסן - שהוא חודש שיש בו קדושה ומעלות מיוחדות, בלי לקחת ממנו כלום. אולם בהחלט אפשר להוסיף את החודש הזה אלינו בצורה אחרת לחלוטין, בשמחה וברוממות משחררת, וננסה לבאר כיצד לעשות זאת.

ימי ערב פסח הם ימים של הכנה לפסח, מנקים את הבית מכל פירור של חמץ (וכן, גם לכלוך, הניקיון מכבד את החג), עורכים קנינות וכו'. הבחורים משתדלים מצד אחד לשמור על סדר אחד או שנים של לימוד, ומצד שני לתת גם יד בעזרה בבית בנקיון, ובחוף בקנינות, ביעילות בזריזות ובשמחה, כפי הנצרך, וכפי שירצו שבעתיד יעשו ילדיהם כאשר יהיה מוטל עליהם עול של בית.

אכן, חשוב לתת את הדעת בימים אלו לא רק להכנה הגשמית של הבית ולמנוחה, אלא גם להכנה הרוחנית הפנימית לפסח. ללא הכנה ניתן ליפול לתוך הפסח מתוך עייפות ובלבול הדעת, והאכזבה מחוסר הקשר לחג תהיה גדולה. ימי חודש ניסן יש בהם מצוות מיוחדות, זהירות מחמץ (בנקיון הבית לפסח), נושא בעול וכבוד אב ואם (בעזרה בבית), סיפור יציאת מצרים ושאר מצוות ליל הסדר וימי הפסח. לתועלת הענין ננסה למצוא קו מאחד בין כל המצוות הללו.

הטירחה המיוחדת בזהירות מחמץ אין לה אחר ורע במצוות אחרות, ימים ושבועות ארוכים מוקדשים מידי שנה לענין זה, כאשר הפעילות דורשת זמן ומאמצים מיוחדים, דבר זה נותן מבט מיוחד על העבדות לבורא יתברך. בני ישראל היו משועבדים לפרעה במצרים בעבודת פרך, וכתב הרמב"ן (שמות כ) "אנוכי ד' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים" - וטעם מבית עבדים, שהיו עומדים במצרים בבית עבדים שבויים לפרעה, ואמר להם זה שהם חייבים שיהיה ד' הגדול והנכבד והנורא הזה להם לאלוקים שיעבדוהו, כי הוא פדה אותם מעבודת מצרים. עכ"ל. אי"כ ראויים הם ימים אלו של ההכנה לפסח בה אנו מזכירים לעצמינו את השעבוד (באכילת המצה והמרור) והגאולה (בשתיית ד' כוסות ואכילת המצה בהסבה דרך חירות, וכן מזכירים ב' דברים אלו בהגדה בה צריך להיות 'מתחיל בגנות ומסיים בשבח'), להחדיר בעצמינו ע"י מעשים את ההכרה שאנו עבדי ד', ובשונה מעבודת פרעה בא עשינו דברים ללא שום תועלת עבורינו (מלבד הזיכרון שנזכרנו להיות ראויים להיות עבדי ד', כמבואר בספרים במטרת שעבוד מצרים), כאן אנו טורחים עבור המצוות, ולפום צערא אגרא, וככל שטורחים יותר כך המצוה פועלת בנפשינו יותר.

בדיקת ושריפת החמץ היא השלמה של כל ימי הנקיון וההכנה לפסח, ויש בה שמחה מיוחדת בהשלמת המצוה של ביעור חמץ, ויופי מיוחד לראות את הבית נקי מכל רבב ומבהיק בנקיונו לקראת ימי החג, וישנה תועלת מיוחדת לבחור שהשתתף בנקיונות לפסח להיות שותף גם בבדיקת החמץ, אם בבדיקת חדרו או מקומות אחרים (באם האב מעונין בכך, לאחר לימוד היכן וכיצד צריך לבדוק כדין), או בשריפת החמץ.

עבודה מיוחדת יש בימים אלו בין אדם לחבירו ובין הבחור להוריו, הכנת הבית לפסח דורשת מאמץ מיוחד, וניתן לעבור ימים אלו במרץ ובשמחה עם חוויות משפחתיות מיוחדות, אך מצד שני עשויים בהחלט להיות זמני לחץ שבהם עלולים להגיע לכעס, ולנהוג בחוסר כבוד כלפי ההורים או שאר בני המשפחה, וצריך סבלנות ושימת לב מיוחדת כיצד לשמור על מצב רוח טוב בכל מצב.

בליל הסדר אנו מצויים בכמה מצוות. המצוה העיקרית היא "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עתמו כאילו הוא יצא ממצרים", לצאת לחירות עולם. מצוות הלילה